

GAZDASÁG ÉS POLITIKA

A KONZERVATÍV ANGLIA ALKONYA

Kovács Károly kitűnő cikke — a Korunk januári számában — megvilágította Anglia gazdasági helyzetét, és eloszlott pár félreértést és illuziót, mely a ma divatos Anglia-rajongás következtében sok újságolvasó agyába befészkelte magát. A cikk kiegészítéseként szemügyre vesszük az angol problémáknak oly' körét, amit az említett cikk nem taglal.

Hogy mennyire szükséges az alapos elemzés, azt mi sem mutatja jobban, mint az u. n. jól értesült, demokrata lapok beállítása. Így pl. a budapesti *Századunk* decemberi számának az angol választásokról szóló beszámolója nem átalja kijelenteni, hogy „az angol munkás sorsa ma a nyugodt biztonság és derű... A liberalizmus meghódította a konzervativizmust és a szocializmust Angliában.” Hogy is állunk ezzel?

Mint azt K. K. cikke is említi, Angliában közel 2 millió a hivatalosan kimutatott munkanélküliek száma. Ehhez azonban hozzá kell számítani azokat a kategóriákat, amelyekről az 1931-es MacDonald. kormány jónak látta a munkanélküli segílyt megvonni, s amelyek így nem szerepelnek a kimutatásban, továbbá a „black-coated-workers”, a fekete kabátos munkásokat, a szabad foglalkozásúakat; végül a mezőgazdasági munkásokat, akiket csak a most előterjesztett törvényjavaslat von majd be a munkanélküli segílyezésbe és így a kimutatásba is. Valójában tehát a munkanélküliek száma jóval több, mint 2 millió. Lancashireben, a textilipar történelmi hazájában vannak községek, amelyekben a felnőttek egyharmada munkanélküli, és a kiskorúak 7-22%-a. A munkanélküli segíly heti 12, illetve a mezőgazdaságiaknál heti 14 sh., egy 4 gyermekes mezőgazdasági munkás ezek szerint kb. havi; 100 pengőt kap (pótlékokkal). Hol itt a Századunk által megcsodált derű? De az állásban levő munkások sem keresnek sokkal többet. A felnőtt bányász heti bére az esetek 61%-ában 38/5 sh., szóval kb., havi 135 pengő, amiből levonásba kerül az adó és a biztosítás. Anglia jelentékenyen drágább Magyarországnál. Nyujt ez a fizetés lehetőséget derűs és biztonságos életre?

Kilátás arra, hogy a munkanélküliség csökkenjen, nincs, kivéve a hadfelszerelés konjunkturáját. Amit erre vonatkozólag Németországgal kapcsolatban irtunk, áll Angliára is. — Az angol szénbányászat versenyképtelen, mert a bányák elavult üzemi berendezéssel dolgoznak, és a tulajdonosoknak nincs szívük, tőkét beruházni modern berendezésre. Az angol textilipar nemcsak a japán dumpinggel kell, hogy megküzdjön, hanem saját finánciális terheivel is. A háború utáni látszatkonjunktúra idején az angol textilgyárak mértéken felül tulkapitalizálták magukat kölcsöntőkével, amelynek kamatai megeszik a hasznot.

Hogy Anglia ipari helyzete teljesen kilátástalan és hogy a munkanélküliek felszivódására nincs remény, azt közvetve a trónbeszéd is beismerte azzal, hogy — az ellenzék felháborodására — egy szóval sem emlékezett meg a munkanélküliség leküzdését célzó esetleges intézkedésekről. A munkanélküliség Angliában ép' olyan nemzeti intézménnyé vált, mint a karácsonyi pudding.

Éppen ilyen alaptalan a Századunk másik állítása, ami szerint a liberalizmus meghódította az angliai pártokat. A legkevésbé sem. A liberalizmus lényege az áruk szabadkereskedelme, Anglia pedig ma a horribilis védővámok alapján áll — 1931 óta — és az *Empire Free Trade* politikáját folytatja: vámpreferencia a birodalom vámhatárain belül

angol birodalmi áruk számára. A liberalizmus megszűnt, és ma már nincs is visszhangja a parlamentben, a parlamenti pártokban. (Itt Kovács Károly cikkének egy — egyébként lényegtelen tévedését kell helyreigazítanunk: — nem csupán a Lloyd George család 3 tagja képviseli a liberális programot a parlamentben, hanem az ellenzéki liberálisok, kiknek vezére, Sir Herbert Samuel kibukott és akiknek száma 32-ről leolvadt 20-ra.) Látjuk: arról szó sincs, hogy a liberalizmus meghódította volna az angol pártokat.

De az angol birodalom sulyos helyzete legszembeszökőbben külpolitikájában nyilatkozik meg. Nyoma sincs a mai angol külpolitikában a hagyományos angol szilárdságnak és céltudatosságnak. A brit birodalom belső sebei és érdekellentétei manifesztálódnak a külpolitika kapkodásában. A *wait and see* jelszava — megvárni, míg a helyzet kialakul, azután cselekedni, — hosszú ideig eltakarta ennek a politikának lényegbeli fogyatékoságait. Ma Anglia annyira habozó, hogy nem tűri a hivatalos külpolitika megfélemezését a hagyományos alapelvekről: Anglia, létérdeke, hogy a belga és holland tengerpart belga és holland maradjon. Ez az alapelv, indította Angliát a világháborúba való beavatkozásra, mikor a németek Belgiumot elárasztották. Viszont: ma már közismert, hogy ha Anglia eleve tudatja Németországgal, hogy nem tűri Belgium letiprását, úgy Németország nem indul háborúba. Anglia azonban habozott, a habozás eredményeként belekeveredett a világháborúba, Németország legnagyobb meglepetésére és felháborodására, valamint saját maga intenciói ellenére. Ez a habozás jellemzi: azóta is az egész angol külpolitikát, mely a Népszövetség mellé csupán azóta állt, mióta a múlt évi (Lord Cecil és a Népszövetségi Liga által organizált) népszavazás megmutatta, hogy 11 millió angol áll a Népszövetség mellett és ezek háromnegyed része szükség esetén fegyveres szankciók igénybevételét is helyesli. A közvéleménynek ez a nyomása kényszerítette a hivatalos angol politikát arra, hogy — legalább szóban — népszövetségi külpolitikát folytasson és szemben a sajtólordok rövidlátó és uszító jelszavaival („Londonból csináljunk angol politikát és ne Génfből”) a kollektív biztonság gondolatára helyezkedjék. Hivatalosan legalább s ma az angol külpolitika felvette újra azt a vonalat, amelyet Austen Chamberlain legutóbb megjelent emlékirataiban kb. így körvonalozott: vonuljon-e vissza Anglia a Népszövetségtől és az európai kontinensről, vagy sem? Más szóval: engedje-e Anglia, hogy a kontinens államai történelmet csináljanak Anglia nélkül és esetleg Anglia rovására, vagy pedig befolyjon-e ennek a politikának irányításába, saját érdekében? Ma az utóbbi megfontolás irányítja az angol külpolitikát és az angol közvélemény gondolkodó részét — ma, 1936 januárjában. De még egy évvel ezelőtt is más volt az angol külpolitika. Sir John Simon külügyminisztersége alatt. Amint az 1914-es angol habozás lehetővé tette a németek bevonulását Belgiumba, maga után vonva ezzel az angol hadüzenetet, úgy Simon tavalyi habozásának következménye a mai abesszin bonyodalom. Ma tisztán látjuk: ha Anglia egy évvel ezelőtt kijelenti, hogy Olaszország háborúját Abesszinia ellen nem tűri, úgy Mussolini nem is fog bele az afrikai kalandba. Így amikor Simon utódja, az időközben megbukott Samuel Hoare, Anglia egyiptomi érdekeinek megvédésére fellépett, már késő volt: az olasz diktátor foglya volt saját szavának, és nem táncolhatott vissza tekintélye veszélyeztetése nélkül. Ismétlődött az 1914-es hamleti határozatlanság tragikus következménye. Hoare felismerte, hogy Mussolini veszélyezteteti Abesszinia elfoglalásával Egyiptomot, a Kairo-Fokföldi, valamint az Indiába vezető

utat. Miután így Anglia érdekei egybeestek a népszövetségi elvekkel, az angol kormány egyszerre felfedezte a Népszövetség alapokmányához való hűségét, melyről más esetekben (pl. China, Bolivia, stb.) elfeledkezett. De a múlt év decemberében olyasmi következett be, ami párját ritkítja az angol történelemben: az angol kormány — Anglia közvéleményének túlnyomó többsége szemében — megszegte a novemberi választásokon a népszövetségi politika mellett vállalt elkötelezettségét a Laval-Hoare-féle párisi béketervvel, elárulta Abessziniát, elárulta a Népszövetséget, és ártott Anglia „jó hírnevének”. Nehéz elképzelni a kontinensen olyan elemi erejű felháborodást, mint az angol közvélemény megmozdulása a párisi javaslatok nyilvánosságra kerülése után. Ujságok, ellenzéki és kormánypárti képviselők, százával kapták a felháborodott leveleket, melyeknek hatása alatt a kormány kénytelen volt kijelenteni, hogy a párisi béketerv — baklövés. A bűnbakként elbocsátott Hoare helyett a Népszövetség mellett álló Eden került a külügyminiszteri székbe, de a bizalmatlanság Baldwin népszövetségi politikájával szemben nem oszlott el, hiszen a párisi javaslatok — a népszövetségi elvek megcsufolásával — jutalmat adtak a támadónak, és kiszolgáltatták a megtámadottat az erősebb támadónak, a Népszövetség megkerülésével. Ez az eljárás nemcsak az angol „fair play” ellen való (amely ebben az esetben akadálytalanul megnyilvánulhat, mert angol érdekek védelmével esik egybe), hanem a Népszövetség halálát jelenti, amivel erősíti és felbátorítja a fegyverkező Harmadik Birodalom támadó szándékait. A béke kollektív megőrzésének gondolata került újra előtérbe Eden külügyminiszterségével, de az angol politika sokrétű és egymásnak ellentmondó érdekei közepette nem nehéz előrelátni, hogy további ingadozások, habozások, kapkodások következnek. (Amilyen kapkodás volt a felsoroltakon kívül, pl. az angol hajórajnak a Földközi tengeren történt tüntető összpontosítása, a Népszövetség megkérdése és ettől kapott megbízás nélkül.) Az angol külpolitika érdekei ellentmondók: érdeke Angliának megakadályozni, hogy az olaszok elfoglalják egész Abessziniát és a Tana tavat. De érdeke az is, hogy az abesszinek *ne* győzzenek, — mert egy színes győzelem az egész angol gyarmatvilágon amugy is mozgolódó színeseket további forrongásra bírná. Indiában ugyan pillanatnyilag nyugalom, van, az egyiptomi lázongások azonban sokkal komolyabbak, semminthogy azokat a tényleg fennálló olasz agitáció kizárólagos számlájára lehetne írni. Fenyegető Japán magatartása, amely nemcsak Chinát kapja be fokozatosan, hanem arra törekszik, hogy a lakatlan és kihasználatlan Ausztráliát is megkaparintsa. Bármilyen nagy is tehát az ellentét Anglia és Oroszország közt India, Perzsia és Afganisztán kérdésében, Anglia kénytelen vele szövetkezni Japán ellen, annál is inkább, mert az egyéb számba jövő szövetségesek közül Hollandia, (amelynek szigetvilágát ugyancsak fenyegeti Japán) katonailag nem számottevő erő, az Egyesült Államokban pedig egyes hangok — a béke érdekében — az U. S. A. kínai érdekelettségének *visz* szívesen követelik. Ilyen fenyegető helyzetben folytat külpolitikát Anglia, teli ellentmondással: gazdaságpolitikája az Ottawa-i konferencia által determinált „Empire Free Trade” (szabadkereskedelem a brit birodalmon belül, szóval elzárkózás a világ elől), míg külpolitikai programja — jelenleg — együttműködés a Népszövetséggel és más hatalmakkal. Ez az alapvető ellentmondás még sok kapkodásra adhat alkalmat. Mindehhez járulhat még egyéb, ma még ismeretlen tényező — pl. a francia bel- és ennek folytán a francia kül-politika esetleges változása, valamint egy esetleges megegyezés a német birodalommal a gyar-

matkérdésben, stb. Eden, mint, azt a polgári demokrata lapok az una-lomig írják, erélyes és fiatal ember. Egy ember azonban legfeljebb arra képes, hogy ügyességével valamelyest elődázza a történelem döntését. Megakadályozni nem tudja. A felbomlás jelei mutatkoznak kívül, munkanélküliség belül, — öngyilkos fegyverkezési iparral enyhíteni szándékozott munkanélküliség. Ma még nem osztályöntudatos a 14 millió angol munkás, aki mindenféle pártra adta le szavazatát, és továbbra is a kispolgári életideálra esküszik, amint azt egy választási kormányplakát olyan jellemzően és csábítóan ábrázolja: a földgolyót mutatja a plakát, rajta az angol szigetekkel, John Bull pedig, hagyományos kövérségében, a jólét mosolygásával arcán, kertjében kapál, a kertben kalitka békegalambbal. Ez az a nyugott biztonság és derű, amit az átlagos újságolvasó elgondol Középeurópában, ha irigyen Anglia jut eszébe — irigyen, mint a plakáton a John Bull-t körülvevő tucatnyi náció, akik a plakát szövege szerint mind irigylik az angol jólétet, az angol szabadságot és békét. De láttuk: aláaknázott ez a látszatló, bomlóban a béke. Anglia nem szigetország már, hanem részese válságtól sujtott világunknak.

(Arad)

Ádám Elek

S Z E M L E

LOUIS MAMET: ANVILL (Newyork 1935)

Louis Mamet Európában még ismeretlen regénye a rooseweli idők egy nagy gyarának a történetét mondja el a modern gépek dik-tálta gyorsan lüktető, percről-percre robbanó tempóban. Egy üze-men keresztül képet ad az Egyesült Államok vergődéséről a válság-ban és a N. R. A kísérletei között. Tul a szimultánista regénykísér-leteken, egyszerű vonásokkal megrajzolt emberei az amerikai töme-geket példázzák.

8 ó. 04

A tizenötös odaszól az ötöshöz. Ugy beszél, hogy sem feje nem moz-dul, sem arckifejezése nem változik.

— Talált valakit Peters a 29-eshez?

Az ötös megrázza a fejét. A tizenötös tovább kérdez.

— Mi halszik Schetzről?

— Nem beszéltem még a munkavezetővel.

— Kivel kezdődött a baj?

— Perkinsszel.

— Biztosan nem találnak senkit a 29-eshez.

— Ne beszélj! Gondolj, öreg, a munkanélküliekre... Elfelejtetd, hogy 14 millió van belőlük.

Az ötös bólint. Bólintása ezt fejezi ki: Tudom, nagyon is tudom. De senkin sem segít az, hogy megcsonkíttatja magát. A 29-es gonosz egy ma-sina. A tizenötös is ezen a véleményen van. De....

9 ó. 22.

— Üljön le, öreg. Ott, arra a székre.